

TRANSILVANIA

FÓIA ASOCIAȚIUNEI TRANSILVANE PENTRU LITERATURA ROMÂNĂ ȘI
CULTURA POPORULUI ROMÂNŪ.

NrulŪ 4.

SIBIIŪ, 15 APRILIE 1890.

AnulŪ XXI.

ÎNTEMEIEREA PSICOLOGICĂ A ACTELORŪ ELEMENTARE ALE GÂNDIRII ÎN MARGINILE LEGILORŪ HERBARTIANE DE ASOCIARE ȘI REPRODUCERE.

(*Monografiă psihologică*).

(Continuare).

În articolulŪ „Zur Sprachphilosophie“ *) amintesce Dr. Steinthal — deși cu altŪ scopŪ — cĂ băiatulŪ vede în figura patruunghiului unŪ bonbonŪ, în a cercului o farfurie. FĂcendŪ acĂsta, băiatulŪ exprimă judecata: „Asta-ı unŪ bonbonŪ, o farfurie“. E mai pe susŪ de îndoială, cĂ ideea despre farfurie a trebuitŪ sĂ existe de mai nainte în conștiința băiatuluiŪ, altfelŪ era imposibilŪ sĂ între în raportŪ de predicăiune cu cerculŪ vĂduțŪ. DacĂ în vederea cerculuiŪ nu s'arŪ fi reproduș absolute nicidecŪ, cerculŪ nu ajungea a fi percepuțŪ în nici unŪ chipŪ. În cazulŪ unei fortificĂri insuficiente elŪ putea sĂ producĂ celŪ multŪ o senzațiune nehotĂrită, din care n'arŪ fi putuțŪ sĂ rezulte nici o judecată lĂmuritĂ.

VomŪ cerca sĂ esaminĂmŪ procesele, cari aŪ condiționatŪ în modŪ neapĂratŪ nascerea judecĂii din cestiune.

Înainte de tĂte este afecțiunea sensuală a cerculuiŪ vĂduțŪ care a datŪ primulŪ impulsŪ la desfĂșurarea procesuluiŪ de formare a judecĂii. Afecțiunea nu putea sĂ trecĂ fĂră urmĂ conșcie, de vreme ce a gĂsitŪ în conștiința potențială a bĂ-

*) Zeitschrift für Philosophie und philosophische Kritik. Vol. 92. fasc. I. pagina 74.

iatului elemente egale și destulă de tari ca să o pôtă fortifica deajunsă. Ântăiulă faptă psihică produsă prin afecțiunea din afară, este reproducerea nemijlocită a tuturoră aceloră elemente, cară sântă egale cu cele ale cercului ce impresionează. După reproducere a urmată contopirea elementeloră egale. Multe elemente ale noiei afecțiuni aă remasă neobservate pentru că n'aă putută reproduce nimică. Alte elemente n'aă s'aă putută închiega decâtă într'o senzațiune puțină lămurită fiindcă fortificările dobândite prin reproducere nemijlocită n'aă putută produce contopiri, cară să se pôtă fixa destulă de lămurită. Ună elementă ôre-care ală afecțiunei însă a putută da îndemnulă la reproducerea imediată a unei idei, cu care s'aă putută contopi într'o percepțiune, ce întrece prin claritatea ei pe tôte cealalte. Acestă elementă este forma rotundă a cercului. Feluritele contopiri stărue a se suprima unele pe altele. De vreme ce însă forma rotundă a dobândită fortificarea cea mai puternică, s'aă născută o diferență de claritate în care contopirea „rotundă“ apare desfăcută de tôte cealalte contopiri, ridicate și ele mai multă s'aă mai puțină clară. Contopirea formei rotunde și suprimarea în același timpă a celorlalte contopiri născute eventuală în fața cercului, tôte aceste urmări psihologicesce necesare ale reproducerii nemijlocite, producă mai ântăiă opoziția predicativă a formei rotunde față cu tôte cealalte elemente din senzațiunea cercului. Forma rotundă apare desfăcută, în puterea diferenței de claritate; ea rămâne însă complicată cu cealalte elemente în vîrtutea ivirii loră simultane, rezultată din coexistența elementeloră afecțiunii sensuale. Resultatulă procesului de până aci, care se termină, după cum vedurămă, cu opoziția predicativă a formei rotunde în fața celorlalte elemente ale cercului ca subiectă, se pôte exprima prin următorea judecată: Între notele cercului vedută una este forma rotundă, saă scurtă: ceea-ce vedă (cerculă) e rotundă.

Judecata acăsta nu e cea căutată. Ea este însă în condițiunile date o urmare imediată și necesară a afecțiunei sensuale, carea a pornită procesulă. Printr'însa amă ajunsă la

calea de jumătate în procesul de formare ală judecății. Vom urmări procesul mai departe.

Forma rotundă, imediată reprodusă și contopită, servește acum ca idee auxiliară în virtutea prisosinței ei de claritate, pentru a reproduce în mod mijlocit și alte elemente, din complexiunea „farfurie“, — elemente, cari la timpul loră au coexistat cu forma rotundă și vină acum a fi relevate și ele în conștiință. Acestă faptă psihică, care și elă la loculă acesta e o urmare necesară a legiloră de acțiune reciprocă, se exprimă prin judecata: Și farfuria e rotundă.

Că această judecată nu este de nouă formată e aproape de prisosă să mă amintim.

Acum forma rotundă apare complicată simultană în două direcțiuni și adecă, în direcțiunea nouă senzațiunii (cerculă) și în cea a elementeloră mijlocită reproduse (o farfurie). Procesulă se încheie acum prin o nouă asociare, care însă nu e o contopire de elemente egale, ci o complicație de elemente deosebite. Elementele cerculă, cariă au fostă ținute în apăsare prin contopirea mă puternică a formă rotunde, ajutate acum și de cele mijlocită reproduse ale farfuriei, apasă cu puteri unite asupra formă rotunde. Acestă din urmă desceinde în claritatea ei, în vreme ce elementele apăsătoare apară în conștiință ca coexistente într'o nouă complicațiune, care își află expresiunea în judecata căutată: Ceea-ce vedă (cerculă) e o farfurie.

Acestă judecată în comparație cu cele două anterioare e de nouă formată, căci înainte de a vedă cerculă, elementele lui nu s'au putut complica cu cele ale farfuriei. Înțelesulă ei nu este, că cerculă ară fi o specie de farfurie, ci cumcă amândouă complexiunile (cerculă și farfuria) au forma rotundă ca notă comună saă că aparțină amândouă aceleiași sferă. Mai exactă judecata ară suna: Ceea-ce vedă (cerculă) e ca o farfurie saă, cerculă aparține la sfera de care se ține și farfuria. Acesta este înțelesulă unei judecăți sintetice cum e cea de față.

Impresia senzuală a cercului vădit n'a putut născă judecata din urmă, fără ca conștiința băiatului să percurgă procesul psihic, care condiționează ivirea celor două judecăți anterioare.

În acest proces deosebim două momente principale:

1. O reproducere nemijlocită, urmată de o contopire;
2. O reproducere mijlocită, care termină cu o complicațiune.

În momentul impresiei senzuale se reproduce nemijlocit tot ce este egal. Contopirile elementelor egale produc în început o urcare (ascuțire) a conștiinței în direcția contopirii celei mai puternice, în vreme ce celelalte contopiri apar reprimite. Îndată ce a intrat apoi și reproducerea mijlocită în acțiune, elementele reprimite ajung la supremație și se complică cu cele reproduse mijlocit dându-le existență judecătorească finală. În procesul de formare al oricărei judecăți, fiindcă aceasta primitivă se urmărește oricât de înaintată, se pot descoperi aceste procese psihice ca condițiuni neapărate ale născerii ei. Procesele implică totdeauna o conlucrare a tuturor legilor de asociere și reproducere, cari numai în întregitate lor pot da o explicație îndestulătoare. Acest chip de a forma o judecată — mai târziu vom vorbi încă despre unul al doilea — se poate asemăna cu născerea unei unde la suprafața apei, pe care o neliniștește o piatră căzută în ea. Moleculele de apă, cari sânt isbite mai cu vehemență, se înalță imediat după cădere în sus pentru a se adânci ear în momentul următor și a produce împrejurul lor boltitura dealului de undă.

Recapitulându judecățile descoperite în decursul procesului, găsim în ele următorul șir de raționare logică:

Ceea-ce văd (cercul) e rotund.

Și farfuria e rotundă.

Ceea-ce văd (cercul) e ca o farfurie.

Vom întâmpina poate cu toate acestea obiecțiunea, că procesul analizat mai sus explică numai acel caz de formare al judecății, în care ea vine a se deriva din alte judecăți anterioare prin mijlocirea raționamentului, dar că ea s'ar putea forma și fără

aceste judecăți. Cu ajutorul legilor herbartiane de asociere și reproducere credem a fi dovedit, că judecata din cesiune nu numai că-și află argumentul ei în cele anterioare, dar ea însăși nu e cu puțință să devie un fapt psihic fără acele condițiuni. Adevărul unei judecăți oarecare poate să fiă demonstrat eventual și din alte premise, dar născerea unei judecăți presupune neapărat premise, fiă totu acelea ori altele. Chiar și în cazul când cercul și farfuria s'ară presenta deodată sensurilor, judecata relativă la una sau la cealaltă din aceste două senzațiuni, nu s'ară pute născ decâtă privindă sau la cercă sau la farfurie mai întăi și dobândindă în judecata eventuală ce s'ară produce, ajutore reproductibile pentru a rupe judecata și asupra celeilalte senzațiuni. Dacă numai unul dintre obiecte a făcută impresiune, trebuie să fiă existată de mai nainte în conștiința băiatului oarecăr raporturi de idei ca premise reproductibile, cari să mijlocăscă ivirea judecății, ori că băiatul nu percepe nimic, cu alte cuvinte nu-și formăză nici o judecată, despre obiectă.

Amă arătată prin exemplulă analizată, că reproducerea nemijlocită și contopirea elementelor egale pornită la indemnul senzațiunei exteriore, a fostă antecedentulă, care a produsă ulterioară reproducere mijlocită și complicarea finală a elementelor în judecata căutată, ca într'ună sequentă necesară. Ținendă în vedere numai reproducerile, putemă dice, că o recunoscere a produsă o aducere aminte. Din punctulă de vedere ală asocierilor, cari s'au succedată, putemă caracteriza procesulă prin cuvintele: O cuprindere clară a născută una mai bogată.

Se pôte ivi și cazulă inversă, unde în presența unei impresii sensuale omogene reproducerea mijlocită urmată de o complicațiune de idei să devie antecedentulă, din care să rezultă ca urmare o reproducere nemijlocită și o contopire finală. Și acesta este ună chipă de născere ală judecăților.

Se va pute pune adecă întrebarea: Ce felă de procesă psihică a condiționată la timpulă seă născerea premisei: „Cerculă e rotundă“.

În același chip, în care elementele farfuriei s'au complicată cu cele ale cercului prin mijlocirea formei rotunde totu astfel elementele farfuriei au putut fi reproduse mijlocită și s'au putut complica vreodată bunăoară cu elementele unei rôte de car. Acastă complicațiune a putut să resulte nu tocmai prin mijlocirea formei rotunde, ci de exemplu printr'una desenă de pe farfurie în formă radială ca spițele rôtei. În casul acesta forma rotundă a trebuit să remăie trecută cu vederea și să lase formei radiale rolul ideii auxiliare, care provôcă reproducerea mijlocită a elementelor farfuriei pentru a le complica cu cele ale rôtei.

Dacă în momentul, în care elementele farfuriei mijlocită reproduse tindu a se complica cu cele ale unei senzațiuni din afară (rôta de car), se întâmplă să se mai ivescă o altă senzațiune omogenă d. e. cercul, atunci complicațiunea se întregesc și cu elementele acestei senzațiuni. Complectarea se exprimă prin judecată:

Și *) cercul este ca o farfurie.

Adausul elementelor senzațiunei „cercu“ contribue cu atât mai vârtos a suprima forma radială și a nasce complicațiunea amintită, cu câtu are mai multe elemente egale cu cele din ideea reprodusă a farfuriei. Fiindu date aceste condițiuni, adecă fiindu senzațiunea de faptu omogenă cu farfuria, elementele egale ale farfuriei voru tinde la contopiri mai multu sau mai puțin clare. Spre scopul acesta ele se voru ridica nemijlocită, tinđendū care din care la claritate mai mare. Cea mai energică înălțare o are forma rotundă, care deja în cursul reproducerii sale nemijlocite se deosebesce mai ântăiū de celelalte elemente ale farfuriei născendū judecata: Farfuria e rotundă.

Îndată ce s'a sevêșitū și contopirea elementului „rotundū“, ce vine a se înălța dintre elementele farfuriei, cu același elementū alū senzațiunei cercu, elū se pune în opoziție predicativă și cu elementele cercului, de care se separéză cu o

* (Și cercul adecă, nu numai rôta de car.)

intensitate mai mare datorită contopirii. Astfel se naște noua judecată finală: Și cercul e rotund.

Din cazul acesta de formare a unei judecăți constatăm faptul psihologic, că sub intervențiunea unei senzațiuni omogene se poate, ca și o complicațiune născută la îndemnul unei reproduceri mijlocite să devie antecedentul, din care să rezulte o reproducere nemijlocită și o contopire ca urmare. Având în vedere numai succesiunea reproducerilor, putem dice și în mod invers, că din o aducere aminte s'a născut o recunoșcere. Neluând în samă decât asocierile procesului, aflăm, că din o cuprindere anterioară mai bogată s'a născut mai târziu una mai clară. Fenomenul acesta se poate asemena și aici cu boltitura unui delu de undă la suprafața apei, care vine a se adânci în virtutea unei puteri omogene cu căderea pietrii (greutatea moleculelor de apă). În același timp moleculele adâncite până aci se înalță preste înălțimea lor originală. Procesul începe așadar cu o „boltire“ și sfârșește cu o „ascuțire“ a conștiinței.

Judecățile, cari se succed una pe alta în decursul procesului, compun și aici următorul șir de raționare:

Și cercul e ca o farfuriă.

Farfuria e rotundă.

Cercul încă e rotund.

Am întemeiat dar în mod psihologic necesitatea de a raționa și pentru cazul de formare alu acestei judecăți. Dacă cercul nu s'ar fi complicat (în premisa întâia) cu farfuria și dacă elementul rotund nu se găsea în farfuriă (după premisa a doua), acest element nu s'ar fi înălțat la o contopire clară în senzațiunea cercului.

Unu alu treilea chip de nascere a unei judecăți nu există în marginile legilor herbartiane de asociere și reproducere, de vreme ce unu alu treilea fel de succesiune a acțiunilor reciproce nu este cu putință.

Stefan Velovanu.

SPICUIRÎ DIN AUTORI STRĂINI ASUPRA ROMÂNILORÛ.

II.

În istoria resbóielorÛ din timpurile mai recente dórã nici unÛ evenimentÛ n'a fostÛ d'atãta însemnãtate colosalã și epocalã, ca asediulÛ Vienei, residinței imperiului habsburgicÛ, prin turci la anulÛ 1683, și apërarea eroicã a poporațiunii vieneze, câtÛ și în fine fericita respingere și învingere a puterei osmane, carea stãndÛ deja la culmea devoltãrei puterei sale creșuse momentulÛ sositÛ, a-î da civilizațiunii europene lovitura de mórte. Și într'adevërÛ, sub murii acestei superbe metropole s'a decisÛ de dáuë ori întrebarea, decã Europa va sã remãnã *creștinã* seÛ sã devinã *mohamedanã*: ântãia datã la anulÛ 1529, când sultanulÛ SolimanÛ I a cercatÛ sã punã mâna pe acãsta adevëratã cheiã a civilizațiunii occidentale, dar a trebuitÛ sã se retragã cu rușine și cu perderi colosale dela acãstã întreprindere, încãtÛ se ðice cã sultanulÛ SolimanÛ I, din acãsta cauzã arÛ fi legatÛ pe succesorii seï cu celÛ mai gravÛ blãstemÛ a nu mai asedia în viitorÛ Viena.

Mai multÛ de 150 de ani Viena avusese pace de Turci pãnã-ce la 1683 acestia 'și cercarã încã odatã noroculÛ lorÛ.

Acãsta a dáuã obsidiune a Vienei este pre largÛ descrisã într'unÛ opÛ: „*Die Türken vor Wien im Jahre 1683. Ein österreichisches Gedenkbuch von Karl Toifel 1883, Prag: F. Tempsky; Leipzig: G. Freytag*“, cu o mulțime de charte, planuri, portreturi, tablouri de cetãți, bãtãlii și alte scene resboinice. Pe 674 pagini aflãmÛ aci istoriculÛ despre cauzele, cari i-au îndemnatÛ pe Turci a rupe pacea încheiatã cu imperiulÛ germanÛ, tóte întêmplãrile, cari s'au succedatÛ pãnã la ajungerea armatei osmane înaintea Vienei, apoi decursulÛ asediului, a luptelorÛ înaintea și împrejurulÛ Vienei prin relatãri ðilnice, și în fine respingerea armatei osmane prin trupele aliate germano-polone.

Dintr'o listã asupra puterei osmane la asediulÛ Vienei, anexatã la pag. 649 aflãmÛ, cã pre lângã trupele turcesci

aă mai luatŭ parte la acestŭ asediŭ ŝi: Ŝerbanŭ Cantacuzeno voevodulŭ Valachiei cu 4000 ostaŝi, apoi Ghica voevodulŭ Moldovei cu 2000 *).

Despre activitatea acestorŭ trupe aflămŭ în susatinsulŭ opŭ următorele împărtăŝiri prea interesante pentru noi.

„La Alba regală se împreunără trupele moldovene cu armata turcescă sub comanda supremă a marelui vezirŭ Cara Mustafa; sosindŭ acēsta armată în numărŭ de peste 200,000 combatanți la 14 Iuliŭ 1683 înaintea Vienei, Româniŭ sub conducerea Voevodului lorŭ s'aŭ postatŭ în suburbiulŭ „Rossau“.

„După-ce trupele turcesci aŭ ocupatŭ pozițiunile lorŭ, designate de marele vezirŭ, nisuița lorŭ a mersŭ într'acolo, a jăfui ŝi a nimici totŭ ce nu a fostŭ încă consumatŭ de foculŭ din ȝiua precedentă, cu unica excepciune a bisericii servitelorŭ în susatinsulŭ suburbiŭ Rossau, ocupatŭ de Români. Acoperișurile atătŭ a bisericei câtŭ ŝi a mănăsterei aŭ fostŭ deja distruse prin foculŭ din 13 Iulie; bolțile cele puternice însă aŭ scutitŭ interiorulŭ acestorŭ zidiri întratăta, încătŭ inegriseră păreții, fără însă de-a atăca părțile celelalte interne. Turcii ŝi făcură îndată în biserică în apropierea altarului focŭ pentru pregătirea mâncărilor lorŭ, întrebuintându pentru facerea focului scaunele bisericesci, icónele sfinților ŝi alte obiecte ŝi ornamente bisericesci. După-ce în curënd Ŝerbanŭ II Cantacuzeno, hospodarulŭ Valachiei, carele tăbărise cu trupele sale în suburbiulŭ Rossau, ŝi-a fostŭ alesŭ casele acestei mănăstiri de cortelulŭ sēu principalŭ, aŭ rēmasŭ aceste zidiri dimpreună cu biserica mănăstirei scutite de ori-ce cercări de devastăiuni. Ba se presupune chiar, că principele valahŭ, fiindŭ însuși creștinŭ, a ordonatŭ din propria sa inițiativă cruțarea acestorŭ edificii, ear la acēstă propabilŭ că l'a îndemnatŭ în prima linie sentimentulŭ de pietate față de locașulŭ d-ȝeiescŭ, ŝi apoi împrejurarea, că în părțile neatinse de focŭ

*) Mai aflămŭ în acēsta listă făcēndu-se amintire ŝi despre Mihaiŭ Apafi, principele Transilvaniei cu 6000 ostaŝi, carŭ însă n'aŭ luatŭ parte directă la asediulŭ Vienei, ci erau detașai pentru paza podurilorŭ de lângă Jaurinŭ.

ale acestorū și altcum puternice zidiri s'a aflatū la unū bunū adăpostū (pag. 288).

„În 16 Iulie, tocmai când principele Carolū de Lotharingia efeptuise trecerea Dunărei, ordonă marele vezirū voevodilorū Moldovei și Valachiei în decursulū unei cumplete furtune facerea unū podū dela suburbiulū Rossaū până la suburbiulū Brigittenaū și a unū alū doilea podū dela suburb. Weissgärbern până la prater; ordinațiune, pe carea cei imperiali din lipsa de artilerie nu aū putut-o împedeca. Pentru scutirea acestorū lucrări se esmiseră 6000 Moldoveni și Valahī pe barce și cu întrebuintarea unorū locuri mai desecate pe o insulă; cari apoi remaseră și după efeptuirea zidirei pentru paza podulū în suburbiulū Leopoldstadt (pag. 296 și 297).

„Pe urmă se pare, că marele vezirū arū fi perdutū încrederea ce a fostū pus-o în acesti doi voevodi, căci Cara Mustafa transmise comanda de conducere pentru suburb. Leopoldstadt lui Ahmed, pașa din Saruchan (Magnesia), ear pe Chisir pașa din Bosnia cu ai sei 6000 egipteni 'lū însărcină cu supraveghiarea trupelorū valaho-moldave (pag. 339).

„Deja în 6 Augustū se pregătiră Valachiī și Moldoveni, cari erau postați lângă Taborū, a restabili podulū peste Dunăre, stricatū încă mai dinainte. Principele (de Lotharingia) însă primise de timpuriu cunoscință despre acéstă întreprindere... La podulū lângă Taborū postase pe colonelulū Heissler cu regimentulū Lotharingia-jună, apoi unū detașementū de croați și cu puțină artileriă, spre a împedeca facerea podulū. Colonelulū Heissler întreținu unū focū de artileriă și de muschete cu multū succesū și-ī respinse pe Moldoveni și pe Valahī dela podū. Acestia cercară prin bateriile lorū a'lū aduce pe colonelulū Heissler cu artileria sa, să tacă și a urma lucrările podulū; tunurile imperiale erau însă atâtū de bine asedate și scutite, încâtū nu li se putea face nici o stricare, și astfel colonelulū Heissler și putea îndrepta foculū seū neîntreruptū și cu succesū bunū spre lucrătoriī podulū. Acésta împrejurare, apoi întimplarea nu mai puțin importantă pentru

imperială, că tocmai atunci se rupse și podul auxiliar al turcilor de la vale de Nussdorf și avea trebuință urgentă de restabilire, și îndemnă pe Moldoveni, cari și almintrelea nu erau tocmai înflăcărați pentru aceste lupte, a renunța la continuarea cercărilor, de a edifica podul între împrejurări grele și așa se curmă totă întreprinderea Turcilor cu o canonadă, carea nu avuse nici un rezultat" (pag. 369).

Atâta a fost totă acțiunea Moldo-Românilor la acest asediu memorabil; dară reese și din acestea puține întâmplări, precum că Moldovenii Români, constrinși de Osmanii a se lupta în contra creștinilor, au luptat o luptă secă, mai multă formală decât serioasă; ba noi am înclina a crede, că în tot decursul asediului s'au întreținut între populațiunea asediată și între Români după posibilitate chiar și relațiuni pacifice și amicale.

„Între mulțimea de obiecte, remase în tabăra turcească se afla și o cruce de lemn, redicată de principele român Șerbanu II. Cantacuzeno lângă „Gatterhölzl“ într'un loc, unde se cetea sf. liturghia. Înaintea plecării Turcilor de la principele ordinul a se pîtula această cruce lângă cortul său sub pământ, căci dînsul se nedăia deja despre nenorocita reușire a asediului. El a pusese deci pe un prinsonier creștin, cu numele Ioan Augustin Strohwasser, pe picior liber și l'au trimis la Neustadt sub condițiunea, ca dînsul întorcîndu-se la Viena, să se ducă la episcopul Kollonic și să l'au roge a ridica crucea, și a o înălța la un loc pentru venerațiunea poporului. Strohwasser a și făcut-o așa; crucea însă se aflase într'aceea din întâmplare prin o servitoare, carea se dusesse în „Gatterhölzl“ după lemne de foc, și după ce se înștiințase prepositul capitular Ioan Bapt. Mayer, acesta aduse crucea cu mare alai în oraș și o depuse în curtea episcopului Emericus Sinelius. Cu începutul anului 1684 s'a pus earăși acolo, unde a stat mai înainte, și în aceeași direcțiune spre Viena, eară asupra crucei s'a ridicat o capelă pentru conservarea ei. La anul 1785 crucea peri,

ear capela (pe drumulă dela Meidling cătră Hetzendorf) pörtă încă până în ziua de astăzi numele „Moldauer Kreuz“ (crucea Moldovenilor)“ (pag. 496).

Crucea avea o înălțime de 12 urme, lemnulă orizontală era de 4 urme, lățimea de 1 urmă și 5 pol. grosimea de 4 pol. Pe partea ei d'asupra avea monogramele **IG XG, NH KA** și ale celoră patru evangeliști. Era mai în josă era săpată în lemnulă crucei următórea înscrițiune:

CRVCIS EXALTATIO EST CONSERVATIO MVNDI
 CRVX DECOR ECCLESIAE
 CRVX EST CVSTODIA REGVM
 CRVX CONFIRMATIO FIDELIVM
 CRVX GLORIA ANGELORVM
 ET VVLNVS DEMONVM

NOS DEI GRATIA SERVANVS CANTACUZENV
 VALACHIAE TRANSALPINAE PRINCEPS EIVSDEM
 PERPETVE HAERES AC DOMINVS, etc. EREXIMVS CRVCEM
 HANC IN LOCO QVAVIS DIE DEVOTIONIS POPVLI ET SACRO
 HONORATO IN PERPETVAM SVI SVOR. MEMORIAM TEMPO-
 RE OBSIDIONIS MACHOMETANAE A VEZIRO CARA
 MVSTAPHA BASSA VIENNENSIS INFERIORIS AVSTRIAE
 MENSE SEPTEMBR. DIE I ANNO 1683.
 VIATOR MEMENTO MORI!

Care va să zică în traducere românésca*):

Înălțarea crucii este mântuirea lumii,
 Crucea ornamentulă bisericii,
 Crucea este custodia regiloră,
 Crucea întărirea credincioșiloră,
 Crucea gloria îngeriloră
 Și rana demoniloră.

Noi Șerbană Cantacuzeno din grația lui Ddeuă principe ală țerei muntenesci, domnă și ereditară ală ei pentru tot-deuna etc. Am ridicatū acésta cruce în loculă celă onoratū și închinatū evlavieiă poporuluiă celei de tóte zilele, întru vecinica memoria a nóstră și a loră noștri, pe timpulă când

*) După A. T. Lauriană: Magaziunulă istoricū pentru Dacia Tom. II. pagina 191.

s'a încungiurată de Mahomedani Viena Austriei de jos, sub comanda vezirului Cara Mustafa-Paşa, în luna lui Septembrie și întâiu, anulă 1683.

Căletorule, aduți aminte de mörte!

Cu respingerea semilunei înaintea zădurilor Vieni începe și apunerea puterei osmane în Europa; în decursul celor 160 ani din urmă Turcia a pierdut peste 12000 mile pătrate din posesiunea europeană a ei; ear din acestu teritoră au trecut 4800 m. p. la imperiul rusesc, ear ca 1800 m. p. în posesiunea Austro-Ungariei, apoi 5400 m. p. se împartă între statele creștine de pe peninsula balcanică, cari și-au câștigat independința politică, și anume au căpătat:

România	127,000	kilom. patr.	cu	5.4	milióne	locuitori
Bulgaria	63,000	"	"	1.8	"	"
Serbia	60,000	"	"	1.6	"	"
Grecia	50,000	"	"	1.7	"	"
Muntenegru	9,000	"	"	0.28	"	"

Cestiunea orientală, carea a agitată Europa întregă timp atăt de îndelungat, pășese cu pași răpedi spre rezolvire definitivă și după totă probabilitatea se pare a nu mai fi îndepărtat momentul, când acéstă putere asiatică earăși va fi respinsă dincolo de Bosfor. Întrebarea e, că cine voră fi moștenitorii Osmanilor în Europa? Caveant....!

P. Broștenu.

REFORMA CEA MAI IMPORTANTĂ, CE E PE CALE DE A SE ÎNTRODUCE ÎN SISTEMULŢ EDUCATIUNEI.

Era la anulă 1749, că Academia din Dijon (în Franca) escrise ună premiū pentru rezolvirea întrebărei: *decă reînvierea sciințelor și a artelor a contribuit și la îmbunătățirea moravurilor?* Răspunsul celū mai bun, ce s'a dat la întrebarea acéstă, a fost alū lui *I. I. Rousseau*, unul din cei mai mari scriitori ai Francaei din secolul trecut, carele a și fost premiat. În răspunsul seū *Rousseau* combate cu mare agerime și în modul celū mai convingător

falsa direcțiune a culturii timpului său, în care se cuprindea numai cultura *minții*, éra a *inimei* era aproape cu totul desconsiderată. Scrierea acésta a lui *Rousseau* a făcutu firesce, ca și celelalte scrieri ale lui, mare senzațiune și omenimea s'a alesu din ea cu unu mare adevéru psihologicu: că *sciința* și *voința* suntu două stări ale sufletului omenescu deosebite una de alta și că desvoltarea și cultivarea celei d'ântéi nu are totdeauna dreptu urmare și cultura celei din urmă, de unde și vine, că unu omu póte să fiá celú mai învêțatú și mai cu minte și cu tóte acestea să aibá cea mai stricată *voință* și deci cele mai detestabile însușiri de *caracteru*.

Rousseau a pusú astfelú în depliná evidentá cauza, pentru care sborulú *sciințelorú* și alú *artelorú* în sine, ca atare, deși póte să dea unu felú de lustru de civilizațiune, n'aú făcutú însá și nici nu e meritú a face, ca cu acelea deodată să se îmbunătătescă și *moravurile* și prin urmare să se ridice și *moralitatea* ómenilorú. Mai lipsia însá să se aráte și mijlócele și modulú, prin care cu cultura *minții* deodată să se póta înainta și cultura *inimei*, și prin urmare să se facá posibilú, ca ómenii pe câtú înaintézá în *sciințe*, pe atâtú să se póta ridica și în privința *moravurilorú* și a *moralității*. Dar tocma pentrucă mijlócele și modulú, prin care s'arú poté da omului o culturá completá în ambe direcțiunile, a *minții* și a *inimei*, nu aú fostú arátate nici de *Rousseau* nici de alți contimporani și următori imediați ai lui, vedemú, că cu o sutá de ani mai târziu s'a scrisú din Zürich unu altú premiú pentru deslegarea unei cestiuni analóge celei amintite mai înainte, a cestiunei: *invetáméntulú din scólele poporale cum s'arú pute emancipa de metoda abstractá și să se facá mai fróditorú pentru cultura inimei?* La întrebarea acésta s'aú încercatú a da răspunsú doi din cei mai de valóre pedagogi ai timpului mai nou, *Curtman* și *Grube**). Și problema pentru

*) Celú d'ântéiu în scrierea intitulată: Die Reform der Volksschule, Frankfurt 1851. Alú doilea în scrierea: Der Elementar-und Volksschulunterricht im Zusammenhange dargestellt, Leipzig 1851.

care a fost scrisă și premiul din urmă, se poate ea ôre considera ca rezolvită? Nu. Și astăzi încă acea problemă, de sigur cea mai dificilă din toate problemele pedagogice, preocupă în modul cel mai serios pe pedagogii, cari prin cultura loră superiôră suntă chiâmați a iniția și introduce reforme în sistemulă educațiunei.

Cum stăm noi față de problema aceea? La noi nu scim să se fi publicat concurs pentru rezolvirea ei și scrieri încă, afară de câți-va articoli de ȋiare, nu cunoșcem, cari s'ar fi ocupat în mod mai științific cu ea. Reulă însă, pentru a cărui delăturare au fost publicate concursurile citate, s'a simțit și se simte destul de tare și la noi. În „Educătorulă” din Bucuresci (Nr. 40 din 4 Decembre 1883), scriind totă asupra acestei cestiuni, am fost citat din două ȋiare de frunte de acolo nesce lamentațiunii fôrte seriose, din cari se poate vedé câtă erau de îngrijați scriitorii loră pentru viitorulă națiunei și ală patriei din cauza mancițăii crescerei tinerimei. Etă ce se scriea într'unulă din ȋiarele acelea: „Totă lumea se plânge, că dela o vreme încôce rezultatulă școliloră nôstre nu corêspunde de felă cu menirea loră. Acésta constatare generală ară trebui să ne pună pe gânduri... Amă avé să mărimă dosarulă plângeriloră nôstre, dar este destulă cu cele ce amă spusă până acum pentru a dovedi, că generațiunile eșite de pe băncile școliloră vină fôrte prost pregătite pentru a-și juca rolulă în lume. Fisicesce degenereare, intelectual spoielă, morală și cetățenie aprôpe nulă: etă în ce se resuméză capacitatea loră individuală. Nu ară fi ôre simpulă să ne gândimă cu toții ce reforme trebuescă întreprinse pentru a scurta de aci încolo reulă? Este mai urgentă decâtă s'ar crede. Totă ce se va face, totă ce se va clădi în altă ramură, se face și se clădesce pe nesipă, până-ce nu se va reda școlii putința *de a forma după ună ideală mântuitoră pe membrii viitôrei nôstre societăți*. Numai cu acestă modă vomă scăpa de bancruta intelectuală și morală, cătră care mergemă cu pași repedi”. Și în celălaltă ȋiară se puteă

ceti cuvintele și mai grave: „Generațiunea actuală a crescută sub impresiunea unei negațiuni pure și simple. Acésta stare de lucruri satisface amorul propriu, dar nu coréspunde unui ideală óre-care; junimea nóstră obicínuită a trăi din impulsii și fapte esterióre, *fără nici ună ideală morală*, a devenitú fatalmente o junime pozitivă la extremú și prin urmare egoistă, calculátore, fără alte idei, altú stimulú, decâtú traiulú bunú, unú traiú puramente animalú“ ... „A repara rěulú, a ridica nivelulú moralú alú acesteí generațiunii este indispensabilú, căci altmintrelea vorú peri fructele frumoșe ale muncéi generațiunii trecute, căreia România datoresce totú“ ... „Atuncí și numai atuncí vomú avé o tinerime capabilă a îmbrățișa cu mintea și sufletulú destinele mărețe ale României. Atuncí și numai atuncí va dispăré golulú, care cuprinde spiritulú tinerimeí nóstre, și bêtrânií carí se ducú vorú puté remite în mânilé generațiunii moștenitóre acésta patriă, pentru care aú trăitú și luptatú, cu încredere, liniște și siguranță“.

Scăderile din starea culturală a generațiunilorú mai tinere precum și fructele nesănétose, ce resultă din acele scăderi, arátate în colorí atâtú de vií în citatele de mai înainte, vorú fi existândú ele óre și astăzi, séu se vorú fi făcutú celú puținú încercării de a se delătura? Din parte-ne nu cunóscemú nici o reformă, ce s'arú fi întrodusú în sistemulú educațiunei cu scopú de a se aduce în echilibru *cultura inimei* cu a *minții*. Și ne tememú că prin o educațiune unilaterală, calculată de a promova numai desvoltarea *intelectulú*, se continuă și astăzi de a se perpetua „în modú fatalú“ deplorabila stare, descrisă pe câtú de frumosú, pe atâtú și de durerosú în poesia „Epigonií“ de *Eminescu*, poesiă, carea culminéză în sentența caracteristică și multú cuprinđetóre: „voí (bêtrânií) credeăți în scrisulú vostru, noi (tinerii) nu credemú în nimicú“ !

Spre completare adaugemú aci, că asemenea plângerí despre crescerea eronată a tinerimeí, ca cele citate din scriitorii de dincolo de Carpați, se potú auđi în tóte ȕilele și

din cându în cându se potu ceti și în presa noastră de dincóce : a se vedé între altele numerii „Luminătorului“ din Timișóra dela 19 Februarie până în 8 Martie a. c. Rēulū este prin urmare generalū și a începutū să fiā constatātū și la noi din tóte părțile. Remāne numai să vedemū, decā s'a și affatū vre-unū mijlocū pentru sanarea lui.

Dupā pedagogia sciințificā, pentru a se ridica „nivelulū moralū“ alū tinerimeī, sétū, vorbindū în termini mai generali, pentru a se face, ca deodată cu *cultura minții* și chiar prin acēsta să se promoveze și *cultura inimēi* aceleia, e neîncungiuratū necesarū, ca în școlele, ce aū să dea tinerimeī *culturā generalā*, precum sūntū *școlele primare* (poporale) și cele *secundare* (medii), să se întroducā și validiteze în tótā puterea cuvēntului așa numitulū *învățământū educativū*; acestū învțăământū fiindū singurū menitū de a ridica dișele scóle la nivelulū unorū adevērate *institute de educațiune*, și a nu le lāsa să remānā numai nesce *institute de învățământū*, cualificate de a promova aprópe exclusivū numai *cultura minții* tinerimeī.

Multora se póte pāre, cā *învățământulū educativū*, despre care dela unū timpū încóce se aude vorbindu-se și la noi, nu arū fi nici decum unū lucru nou. Dar, cā sūntemū āncā departe de a-lū fi apreciatū și numai în teoriā dupā meritū, necum să-lū fi pusū cătuși de cătū și în practicā, despre acēsta ne va convinge viitorulū. *Învățământulū educativū* și în Germania, în patria pedagogiei, abia e întrodusū de câte-va decenii. Elū e prin urmare unū învțăământū alū viitorului, prin care, atātū dupā prospectele, ce pedagogia sciințificā ne deschide asupra lui, cătū și dupā rezultatele, ce le-a datū și continuā a le da unde este deja întrodusū, are să se opereze reforma cea mai importantā a secolului în sistemulū educațiunei. Fiā ca, celū puținū la finea acestui secolū, între școlele nóstre āncā să nu mai esiste nici una, în care acestū *învățământū*, care este celū mai efectivū *mijlocū alū educațiunei*, să nu fiā întrodusū și aplicatū cu rezultate cătuși de cătū mulțumitóre!

Să sperăm în împlinirea dorinței acesteia cu atât mai virtos, cu cât știința pedagogiei a început și continuă a-și revărsa și între noi tot mai mult și mai mult rațele sale binefăcătoare, și de altă parte trebuie să credem, că strimtorarea, în care se află în deosebi școlile noastre astăzi, încă se va delătura și acelea din țări în țări vor putea lucra totu cu mai deplin efect într-o rezolvire a problemei lor culturale.

În numărul viitor ne vom încerca a arăta mai de aproape în ce anume consistă ființa *învățământului educativ*.

Ioan Popescu.

TERMINI DE TOPOGRAFIA ÎN LIMBA ROMÂNĂ.

Sunt două decenii împlinite, de când ministerul de război a întreprins măsurarea din urmă a monarhiei.

Pe atunci, un domn profesor de la institutul militar de geografie, cu discursul său într-o societate, a recomandat în atențiunea ascultătorilor acea bogăție, ce românul o posedă în terminii de topografie.

Acel domn condusesse lung timp, în o parte, afacerile de măsurare. Se mai spunem, că dintre acei terminii, puțini sunt de origine dubie; absoluta majoritate a lor este română de nascere.

Acum, unii scrietori străini, supun la torture bieta istoria, s'o silescă a le mărturisi, lor de dragul lor, că românii prin secolele trecute ar fi fost în precumpenire păstorii. Aceste torture ni aduseră aminte observațiunile de altă dată ale acelu domn profesor. E'tă că la scrierile alienilor se opun, între alte rațiuni, încă și acei terminii, cari a bună sémă nu ar fi atât de numeroși, decât românul nu sta pururia locului și la plugul său.

O colecțiune p'ote să intereseze pentru istoria, limbă, agricultură, silvicultură, geometria, în fine pentru toate științele militare câte se ocupă de terene și de situri. De aceea ni permitem să publicăm colecțiunea noastră. D'ora alții

voru continua până să completeze unu lessiconu. La totă întemplantarea suntu juristii, cari au mai bune ocațiuni, că găsescu în abundență atari termini, în cărțile funduale, pre paginile prime, la numirile estravilanelorū.

Acei termini suntu :

Agru, baltă, bătătură, bară, călcătură, câmpu, câmpia, ciceră, codru, colină, colnicu, coste, culme, curătură, cheiă, cli-sură, delu, dosu, dumbrava, fenațe, honci, huci, islazu, imasu, lazuri, liveda, lactu, luncă, măgură, movila, mocirlă, munte, muncelū, obersia, osoiu, ostrovu, pascu, pasune, perlōge, podgorie, pratū, pădure (din latinulū palude, seū din italianulū padule), plaiū, poceiū, piciorū de munte, pasu, pirlazu, pola de munte, poienă, preluca, priseca, piscu, promontoriū, prundariū, ritū, ripă, sesu, sadisce, salisce, spinare, treuasū (troasū, troanu), țelină, țerină, țersitură, țernovă, vale, vėrfu, vėrtōpe, zăvoiu.

Tote acestea, rādēcinali fiindu, mai au derivatele și diminutivele lorū. În fine, deși nu ca termini proprii de topografiă, dar ca aussiliari, pentru indicațiuni specialī, obvinu cei înprumutați dela produse, d. e. brădetū dela bradū, făgetū dela fagu; ferice, dela planta cu acestu nume; junepini, e pluralū dela junepenu, ca să însemne loculū, de unde începe regiunea acestora s. c. l.

Dr. *Giorgiu Popa.*

BENEȘULŪ.

(Poveste din poporū).

Dela Rodna-veche spre nordū-ostū se înalță muntele *Beneșū*, celū mai înaltū în apropierea Rodnei. Poporulū trebuie să-și aibă atare mitū legatū și de acestu munte; după cum are față mai de tōte delurile, rīurile, colinele și munții ce-ī stăpānesc. Așa și este. Etă mitulū legatū de muntele *Beneșū*.

Într'o di de primăveră, colea cam aprōpe de seră, a venitū — te miri de unde — unū pescarū seracū, cu numele *Beneșū*, și s'a aședatū într'o căsuță la capetulū din susū alū Rodnei și de acolo

fiindă tare aprópe a prinsă a pescui cu unghița în apa Someșului. Dar sciiț Dumniavóstră cumu-î și măestria pescăritului, ca și a vênatului, mai de multe-orî nu prinđi nimic, și numai arare-orî mergi acasă cu ceva. Așa erau odată semnele că o să pățescă și Beneș; arunca cea unghiță și aci și colo, dar pace! gânda-î că-î farmecă, nimic nu scóse.

Cum sta elă așa cu códa unghiței în mână și cu ochii țintii în apă, étă i-se ivesce un omuț cu fesă roșă ca turcii și cu o pipă cu vergea lungă, picioarele-î erau ca la cai și avea pintenî.

Cum 'lă vėdu Beneș, primse a-și face cruce, ca bun creștin ce era. Dar omul celă cu fesă turcescă se totă apropiă de elă, nu se temu de crucile lui, ear când era aprópe de Beneș 'î dișe, cu glasă blândă:

Nu te feri de mine că amă venită să-ți implinescă orî-ce ai cere, decă tu cu nevasta ta cu totă mi-te dai mie; dreptă că eă sântă draculă, dar de te închină mie te faciă avută, de nu-î mai avea lipsă să stai flămândă cu unghița 'n mână până s'a milostivi câte ună pesce să-ți vină să-lă prinđi. Decătă așa — mai bine te gândește și mi te închină mie.

Beneș, ca toți pescarii, leneșă din fire, care bucurosă ară fi mâncată de-a gata, se gânda că câtă ară fi de bine să fiă elă bogată, să aibă vorbă între fruntași, să fiă în fruntea mesei la nunți și la pomene, colo lângă popa, și toți ómenii să-î închine și să-î dică „jupâne“. După astfelă de gânduri, cari 'î trecură repede prin minte, dișe lui *Scaraoschi*: aude, jupâne, noi mai c'omă face tégă la olaltă, dar fiind-că dumniata doresci ca și muierea mea să ți-se închine, trebue să me înțelegă cu dēnsa întēi, că orî-cum dar suntemă cununăți după lege și nu facemă nimic unulă fără scirea altuia: mâne pe asta vreme — de voescă — ne putemă întâlni totă în acestă locă.

Bine, dișe *Scaraoschi*, și se făcu nevedută, ear *Beneș* merse cătră casă gândindu-se la mâncările cele bune, ce o să le mănance după-ce va face contractă cu celă cu pipă lungă, ce haine scumpe o să pórtē ca boieră, cum o să-lă cinstescă toți și cum nu o să se mai chinuiescă flămândă pe țermurele Someșului, cu unghița în mână pe vreme bună orî rea, pe vėntă și pe plóie.

Cu astfelă de gânduri și cu traista golă numai se vėdu acasă. Înserase bine. Nevasta-lă aștepta cu óla la focă numai să bage pescii 'n ea, dar pescii erau în Someș. Cum întră în casă 'lă și întrebă muierea: Nó, da aduci ceva, bărbate? Aducă, muiere,

aducă traista goală și o veste bună. Ce veste? Veste bună! M'am urmărită de eu a totă umbla de colo până colo pe celă țermure de apă și când să viă acasă totă să viă cu traista goală! Dar Ddeu sfântulă 'mă trimise pe draculă în cale și stămă în tērgă amendo; decă te învoescă și tu, elă ne dă ce vomă cere dela elă: bană, haine, mănăcări, beuturi, vite cu ună cuvētă ce ne-a cere inima. Eă, dacă acela n'ară fi reū tērgă; dar apoi elă ce ne cere? Ne cere ca amēdoă să i ne dămă lui, vēđi bine după mōrte, dar până vomă fi în vieță să fimă fericiți după cum ne trage inima. Apoi sci ce — mēi bărbate? cere-ī tu să ne dea cincă sacă de bană și vieță lungă de trei sute de ană; atunci ne învoimă, altcum nu!

De abia așteptă pescarulă să se facă ăiua ca să se întâlnească cu draculă și să-lă facă gazdă. Cum se culcă flămândă, cătă fu noptă de mare totă carne friptă și pită albă visă, ear când fu a două ăi 'i corăiaă mațele de fōme. Îndată ce se făcu ăiua și merse la Someșă, la loculă, unde se întâlneă în ăiua trecută cu mamonulă și care până în ăiua de ađi se numesce părēulă draculă. Și nu trebui să ascepte multă, că acela încă veni și 'lă întrebă încă de departe. Nō, da ce-ī vere, cum te-ai sfătuită cu nevasta? D'apoi étă cum și étă cum ne-amă înțelesă: să ne dăi cincă sacă de bană și vieță lungă de 300 de ană, ear în acestă timpă să me slugescă cu credință, să-mă faci totă ce ți-oiū cere. Bucurosă, respunse draculă, la nōpte să fiți amendoă acasă că vē aducă bană. Așa s'a și întēplată. În cea d'ântēi nōpte-ī duse mamonulă lui Beneșă pescarulă cincă sacă de bană și-ī spuse, că decă i-a mai trebui ceva, numai să-și aducă aminte de elă.

Acum să fi vēđută în casa lui Beneșă pescarulă traiū boerescū, vinarsū indulcitū, carne friptă, pită albă, baine scumpe, de numai la domniă ceī mari mai vedeai ca la elă și la nevasta lui. Ună lucru singură nu'lă mai făcea, nu mergea la biserică nici în ăiua de Pască, că era oprită de micuțulă.

Din bană ceī mulți și-a cumpērată ună munte, care-ī chiar cătră rēsărită-mēđănōpte dela Rodna. În vērfulă muntelă a pusă pe celă cu căciula roșiă de i-a făcută ună palatū, în care să-și petrēcă elă ceī trei sute de ană. Nici că mai vrea elă și nevasta lui să âmble pe josă ca proști, ci numai în hinteū într'aurită, ca craii ceī mari. Ceī patru cai ce-ī avea la hinteū încă nu-i potcovea, ca alți botezați, cu potcove de fieră, ci cu potcove de aură, și numai căte cu ună cuiū le anina de copitele cailoră, ca cu atătă mai curēnd să le piērdă și aflāndu-le ceī ómeni necăjiți, să mai

prindă și ei la stare. Dar celū micuțū, ce mânia caii, tóte le aduna și le punea în hinteū fără scirea lui *Beneșū*.

Câteva rëndurī de ómenī l'aū apucatū pe Beneșū āmblandū așa și desfātāndu-se, dar odatā numai nu s'a mai vĕđutū nicī elū, nicī nevasta lui, nicī palatulū lui celū minunatū, din vĕrfulū muntelui, tóte s'aū stinsū, numai numele i-a remasū, și, și acela legatū de unū munte; că ómenī pānā în điuā de ađī numescu „*Beneșū*“ muntele, care se đice a fi fostū alū pescarului din povestea acĕsta. Pĕcurarii mai povestescū, că la anumite đile mamonulū scóte pe Beneșū și pe nevasta lui colo pe vĕrfulū Beneșului și cu elū arā, ear cu ea grapā, și le totū strigā:

Hais, ho! dađi mai tare,
Că v'amū purtatū în spinare!

Ioanū Popū Reteganulū.

DINTR'ALE ECONOMIEI.

Cāte-va reflexiuni asupra albināritului.

Albina prin însușirile ei frumoșe: prin diligența ei neobositā, prin desteritatea, curāțenia, ordinea, cruțarea, curagiulū, supunerea și fidelitatea față de mama reginā, și în urmă prin deliciosul si curatulū productū, prin mierea și ceara ce produce, a atrasū atențiunea ómenilorū din cea mai vechiā anticitate, precum acĕsta se vede din scriptele lui Moise, Xenofon, Strabo, Solon, Pericle, Varo ș. a. În timpulū mai noū însă și mai bine aū sciutū apreția folóșele *Albināritului* națiunile civilisate, rădicāndu-lū pe acela pe base sciintifice și făcĕndu-lū astfelū să devinā nu numai unū isvorū de cāștigū pentru omulū, care se ocupā cu elū, ci totū odatā și unū adevĕratū mijlocū de nobilitare și cultivare.

Din datele statistice, ce urmĕzā se va vedĕ importanța ce națiunile civilisate o daū acestui ramū de economiā. În Prusia propriā se aflā o reuniune centralā de stupāritū cu preste 20 de miī de membri, și pre lângā acĕsta, încă 13 reuniuni principale cu 400 de reuniuni filiale; în Bavaria sūntū 8 reuniuni principale cu 286 filiale și cu 12000 de membri; în Baden o

reuniune centrală cu 57 filiale și 2780 de membri; în Mecklenburg o reuniune centrală și 41 filiale. Totu asemenea se află reprezentată și Saxonia, Württemberg, Hessen, Oldenburg, Braunschweig, Sachsen-Weimar, Sachsen-Koburg-Gotha, Meiningen și celelalte principate toate cu mulțime de reuniuni principale și filiale, așa încât în imperiul german nu se află ținut, în care să nu se afle reuniune de stupărit, cu stupării de model, cu literatură bogată în acestu ram, și cu mai multe stabilimente pentru fabricarea instrumentelor, necesare la stupăritul rațional. În stare înfloritoare se află stupăritul și în Franța, unde încă în 1856 se afla o reuniune centrală, carea curând după constituirea ei număra peste 2500 de membri, cu sute de reuniuni filiale, cu diare științifice în acestu ram și cu diferite stabilimente de industrie. Totu pe asemenea treptă se află stupăritul și la celelalte națiuni din apusul Europei, ne mai amintind în detaliu și pre Americani, unde, după cum se afirmă, deși numai în 1675 s'a dusă cea d'ântei matcă, cu toate acestea în anul 1888, se află numai în Statele unite peste 2 milioane de coșnițe, cu unu product u anual de peste 18 milioane kilogr. de miere, cu 3 milioane stupari de profesiune, împărțiti în reuniuni principale și filiale, cu unu comerțu înfloritoru de produsele albinăritului.

Dară nu e de lipsă să alergăm prin alte state depărtate, pentru a vedea albinăritul apretiat după valoarea și însemnătatea lui; căci despre acesta ne putem convinge și dela poporele din imperiul austro-ungar mai favorizate de sorțe ca noi, și astfel și mai înainte în cultură și bunăstare. Așa d. e. în Austria încă în 1852 s'a înființat o reuniune de stupărit, și în curându într'atata s'a dezvoltat cultura acestu ram, încât după datele statistice, cu finea anului 1887 se află în țerile din Austria 23 reuniuni centrale de stupărit cu sute de reuniuni filiale, cu 7 reviste de specialitate, 5 opuri premiate; era numărul stuparilor de profesiune era de 193,971.

Din Austria a trecutǎ acéstă mişcare şi în Ungaria, unde însaşi legislaţiunea, cunoscǎndǔ însemnătatea şi efectele binefăcǎtore ale culturii raţionale de stupi, încǎ spriginesce dezvoltarea acestui ramǔ economicǔ ; durere însă, cǎ într'unǔ modǔ, care nu permite tuturorǔ locuitorilorǔ a se împǎrţăşi din acéstă binefacere. Spre scopulǔ lǎţirei stupǎritului raţionalǔ, s'a împǎrţitǔ întręga Ungaria în 6 cercuri, denumindu-se pentru fiǎ-care cercǔ câte unǔ învăţatorǔ ambulantǔ şi preste toţi unǔ inspectorǔ, carǔ în limba statului sântǔ îndatoraţi a ţine prelegeri teoretice şi practice şi a da ori-ce explicaţi din acestǔ ramǔ alǔ agriculturii. Apoi în mai multe institute de corecţiune, se construescǔ coşniţe raţionale vĕndĕndu-se cu unǔ preţǔ, care permite şi locuitorilorǔ mai sĕraci, a şi-le putĕ procura.

Prelângǎ unǔ atare ajutorǔ materialǔ şi moralǔ din partea statului, a pututǔ sǎ-şi ia stupǎritulǔ raţionalǔ unǔ sborǔ frumosǔ, mai cu sĕmǎ la naţiunea magiarǎ, ceea-ce se vede mai bine din împregiurarea, cǎ îngrabǎ s'aǔ înfiinţatǔ mai multe reuniuni centrale şi filiale, îmbogǎţindu-se şi literatura stupǎritului cu manuale şi reviste de specialitate. Āstǔ modǔ în 1873 s'a înfiinţatǔ prima reuniune de stupǎritǔ cu reşedinţa în Buziaşǔ, cu preste o mie de membri şi carea în presentǔ are o mulţime de reuniuni filiale. Pre acéstă reuniune a urmat'o cea din Békés-Gyula, ear în 1875 cea din Bács-Bodrog, în 1876 cea din Bánfalva şi H. M. Vásárhely, în 1879 reuniunea centralǎ din B.-Pesta cu preste 1900 membri, carea are şi o revistǎ de specialitate, cu unǔ îndreptǎrǔ practicǔ premiatǔ. Aci s'a deschisǔ şi unǔ stabilimentǔ, alǔ lui Kűhne Ferentz, pentru fabricarea rechisitelorǔ de lipsǎ la stupǎritǔ. Pre calea acéstă în 1880 s'a înfiinţatǔ şi reuniunea centralǎ din Cluşǔ, numĕrǎndǔ astǎđi 753 de membri şi avĕndǔ unǔ điarǔ de specialitate, îndreptǎrǔ practicǔ şi stupinǎ de modelǔ. Acéstă reuniune centralǎ 'şi are şi ea reuniunile sale filiale mai în tóte pǎrţile acestei ţĕri, aşa în Gherla, Vinţulǔ de susǔ, Deva, Sighişora, Homorodǔ, Sz.

Udvarhely, Parajd, Korond, Gyergyó-Szt.-Miklos, Szepsi-Sz.-Gzörgy și în alte părți. Reuniunile de stupărită, ce treptat s'a înființat în Ungaria, suie astăzi la 15 reuniuni matre cu o mulțime de filiale, avându 5 foi periodice de stupărită și mai multe opuri premiate, ca îndreptare practice. Și trebuie să se însemne, că aceste reuniuni sânt înființate în sînul naționalității magiare, excepționându prea puține, înființate de germani. Aceste reuniuni, se înțelege, promovază interesele speciale ale naționalității în mijlocul căreia funcționează, deși în ele se află înșirați o mulțime de membri din celelalte naționalități, între cari sânt și români.

Observăm însă cu plăcere, că pre acestă terenă s'a început o mișcare frumoasă și la poporul nostru, grația dispozițiilor auctorităților confesionale competente și ale comitetului administrativ al fundului și școlilor grănițeresci din fostul regiment român I-iu de graniță. Ca semne de un bun început sânt de a se considera și aparițiunile în timpul mai din urmă a mai multor opuri de specialitate în ale stupăritului, în limba română. Așa d. e. în 1886 a apărut: „Manuală de stupărită“ de Ioană Costină; în 1887 „Stupăritul, întocmită pentru popor, pentru începători și pentru toți iubitorii de acestă ramă ală economiei“ de Constantină Dimiană, apoi „Târna poporală“ totă de Dimiană; în anul 1887 „Cursă de stupărită“, cu ilustrațiuni de Aug. Degană; mai departe „Economia câmpului și grădinăritul“, cu ilustrațiuni, de George Moiană; în fine „Părintele albinelor și învățătorul din Meresci“. Notăm aci și organul de publicitate „Apicultorul și economul român“, redactat de Suetoniă Petroviciă în Sân-Nicolaulă-mare, începându din 1 Septembrie. a. tr. Acastă revistă se pôte procura, cu bagatelulă preț de 2 fl. v. a. pre anulă întregă, ear pentru învățătorii poporali cu prețulă redusă de 1. fl. v. a.

Resultatele acestea deși formeză ună frumosă începută pentru progresul nostru în cultura de stupi, e departe însă de a puté mulțumi pre conducătorii culturei unui poporă ca

celu românu de preste 3 milioane în partea lui cea mai mare agricultorü. Acesta cu atâtü mai puñinu, cãci se scie, cã albinãritulü în timpurile mai vechi a fostü și la poporulü românü unü isvorü cu multü mai proventuosü decãtü în timpulü de față, și cã prin urmare în acéstã privințã se póte afirma, cã ne aflãmü în regresü. Unü impulsü pentru înaintarea culturai stupãritului sã sperãmü cã va da și ordinațiunea înaltului ministeriü regescü dto 16 Decembre 1889 Nr. 31,752, îndreptatã cãtrã jurisdicțiunile confesionale scolare, ordinațiune prin care se împune respectivelorü jurisdicțiunii confesionale, ca sã folosescã tóte mijlócele, ce le staü la dispozițiune, pentru rãspândirea stupãritului raționalü în pãturile cele mai de josü ale populațiunei, în specialü sã înființeze pre lângã tóte preparandiile stupine de modelü provẽdute cu coșnițe și cu recuisitele necesare la cultivarea practicã a albinãritului.

Multü s'arü poté face însã pentru înaintarea acestui ramü de economiã și prin Asociațiunea nóstrã. În „regularea mijlócelorü spre ajungerea scopurilorü ei“ (a se vedé §. 5), Asociațiunea a luatü asupra-și îndatorirea de a conduce și îmbãrbãta pe poporulü nostru și la îmbrãțișarea meseriilorü și la înaintarea în toți ramii economiei rurale. Ear îndatorirei acesteia s'arü poté satisface, în ceea ce privesce *stupãritulü*, decã s'arü cumpãra și împãrți cãrți precum și decã s'arü arangia ținerea de prelegeri practice despre acela cu ocasiunea adunarilorü generale, de asemenea decã s'arü da premii celorü ce excelãzã în acestü ramü, în fine decã s'arü face încercãri de a se sprigini chiar înființarea de stupini de modelü prin grãdinile școlelorü nóstre mai bine cãpãtuite cu mijlóce materiale. Multe impulsii prețioase pentru înaintare aü primitü invetãtorii și poporulü nostru dela unele despãrțeminte ale Asociațiunei nóstre conduse de ómeni cu zelü și cu pricepere. Fiã ca, asemenea impulsii sã se multiplice din ñi în ñi, și sã se generalizeze în totü raionulü Asociațiunei!

Elia Cãmpeanu.

LITERATURĂ POPORALĂ.

PINTEA.

Baladă din poporū.

Jele-î Dómne cui i jele
 Jele-î Dómne codrului
 De-amele voinicului,
 Că le plouă și le ninge
 Și n'are cine le 'ncinge,
 Că voiniculū, ce le-a 'ncinsū,
 Șede la temniță prinsū,
 Voiniculū ce le-a purtatū
 Șede 'n temniță 'ncuiatū.

În temniță la Băiță
 Sântū doî frați tare legați,
 Cu curele până 'n șele
 Pentru a lorū mari greșele,
 Unu-î Stanu
 Ungurénu,
 Unu-î Pinte, voinicū mare,
 Care 'n lume séménū n'are.
 Da 'n ghfrliciulū temniții
 Șede măicuța Pintii,
 Ea 'mpletisce-unū brtū sêrbesce
 Și pe Pinte, Pinte, dragulū meū,
 — Pinte, Pinte, dragulū meū,
 Ean ascultă ce-ți dicū eū!
 Las' pe Stanu,
 Ungurénu,
 C'a pusū capulū taică-teū
 Și l'a pune și pe-alū teū!
 Dar Pinte, Pinte, dragulū meū,
 Cătră maică sa grăia
 Și din gură cuvênta:
 — Maică, măiculéna mea,
 Mergî tu la domni și te rógă
 Pe mine să mă slobodă,
 Că de cându-sū la 'nchisóre,

'Mi-a vintū vremea de 'nsurare,
 Că de cându-sū la robie
 Bate-mî pèrulū la călcăie
 Mustețele-mî batū brațele
 Și barba genunchele.

Maica Pintii s'a luatū
 Și la domni c'a alergatū
 Și de domni că s'a rugatū
 Să-lū lase din închisóre,
 C'a vintū vremea de 'nsurare,
 Că de cându-î la robie
 Bate-î pèrulū la călcăie,
 Mustețele î batū brațele
 Și barba genunchele.

Ear domni se 'nțelegea
 Și-astfelū de răspunsū fi da:
 — Du-te și la Pinte, Pinte,
 C'aqî, mâne orū să-lū cunune,
 Că pe marți pe prânzulū mare,
 Atuncea l-omū 'nsurare,
 Că nevasta-î căpêtată,
 Țapa lată, ferecată,
 De car' n'a vèd'tū nici odată
 Și nănașū din Făgărașū.

Maica Pintii s'a luatū
 La Pinte, Pinte, dragulū meū,
 Și răspunsulū i l'a datū,
 Că pe marți pe prânzulū mare,
 Atuncea lorū 'nsurare,
 Că nevasta-î căpêtată,
 Țapa lată, ferecată,
 De car' n'a vèd'tū nici odată
 Și nănașū din Făgărașū.

Eară Pinteai răspundea
 Și din graiū așa grăia:
 — Maică, măiculéna mea!
 Du-te la grajdulū de paltinū
 Și-mi adă murguțulū galbinū.
 Când murgulū s'apropia
 Lăcate se descuia,
 Ușile se despica,
 Elū din temniță eșea
 Pe murguțū mi s'arunca

Și din gură cuvênta:
 — Haidați boierī după mine
 Să vē 'nvêțū a trăi bine.
 — Ear domniū, că tremurau
 Și din graiū așa-mi grăiau:
 — Să mergi Pinte sănetosū
 Ca și-unū trandafirū frumosū,
 Că ni-sū caii ne'nșelați
 Și la fugă ne'nvêțați...

Alū lui Iónū.

PARTEA OFICIALĂ.

Nr. 55/1890.

Procesū verbalū

alū comitetulū Asociațiunei transilvane pentru literatura română și cultura poporului românū, luatū în ședința dela 27 Martie n. 1890.

Președinte: Dr. Il. Pușcariū, vice-președintele Asociațiunei. Membrii prezenți: E. Măcellariū, Ioanū Hannia, Z. Boiū, Parteniu Cosma, Ioanū G. Popū, Nicanorū Frateștū, G. Candrea.

Secretarū: Dr. I. Crișianū.

Nr. 17. D-lū archimandritū și vicarū arhiepiscopescū, Dr. Ilarionū Pușcariū, arată, că, fiindū președintele Asociațiunii d-lū G. Barițū absentū din Sibiiū și astfel impededatū de a funcționa, a luatū densusul, în calitate de vice-președinte alū Asociațiunii, potrivitū cu prescrișele ș-lui 15 din statute, inițiativa pentru ținerea ședinței de ađi.

— Spre sciință.

Nr. 18. Direcțiunea despărțemêntulū I. (Brașovū) prin hârtia dto 14 Februarie a. c. Nr. 52 subșterne spre revizuire protocolulū subcomitetulū dela 31 Ianuarie a. c.

Din protocolulū subșternutū se vede:

a) că nouū alesulū cassariū, d-lū A. Vlaicu, a luatū în primire actele cassei dimpreună cu unū libelū dela „Albina“ cu suma de 63 fl. 10 cr., ear banī gata 6 fl. 2 cr.

b) că reorganizarea agenturilorū precum și dispozițiunile pentru adunarea generală viitoare a despărțemêntulū se amênă, până se va puté sci, dacā comitetulū centralū alū Asociațiunii apróbă modificările propuse cu respectū la despărțemêntulū I.

c) că cestiunea scólei de țesutú proiectată a se inființa în Băcele, s'a datú spre studiare unei comisii în persónele d-lorú G. B. Popú, N. Petra-Petrescu și A. Vlaicu ;

d) că dispozițiunile relative la cele 2 premii de câte 10 fl. votate de adunarea generală trecută, se amână, până se vorú face și celelalte pregătiri pentru adunarea generală proximă ;

e) că s'a angagiatú unú servitorú pentru trebuințele despărțeméntului pe lângă o remunerațiune anuală de 8 fl. (Ex. Nr. 39/1890).

— Cuprinsulú protocolulú subcomitetulú din despărțeméntulú I. (Brașovú) servese spre sciința cu aceea, că acelu subcomitetú pregătirile pentru proxima adunare generală a despărțeméntului să nu le facă atêrnátore dela organisarea de nou a despărțemintelorú Asociațiunii, de óre-ce acéstá afacere va avé să se decidá numai în adunarea generală a Asociațiunii și astfelú s'arú puté să se mai amáne.

Nr. 19. Cassarulú Asociațiunei, d-lú G. Candrea, prin hárția dto 5 Martie a. c. subșterne spre decideré scrisórea dto 28 Februarie a. c. a avocatului B. Bașota din Abrudú, în care numitulú avocatú cere a 'i se extrada acțiunea dela banca „Auraria“, depusá aici ca taxá de membru pe vieță și a se primí în schimbú alte 2 acțiuni à 50 fl. ale cassei de păstrare maghiare din Abrudú.

În lęgăturá se presentá scrisórea d-luí B. Bașota dto 7 Martie a. c. în care repetá cererea pentru retrimiteré acțiunii numite mai sus dela banca „Auraria“, trimițendú în schimbú 4 acțiuni à 50 fl. de ale cassei de păstrare maghiare din Abrudú, și anume acțiunile de sub Nrii. 153, 154, 155 și 156, dimpreună cu cuponií lorú pe 20 de ani, din cari celú din 1888 e a se da pentru fondulú de rezervá, ear' celú pro 1889 se va bonifica la 1 Aprilie a. c. cu 6% dividende ; d-lú Bașota cere apoi pe basa acțiunilorú subșternute să fiá trecutú în șirulú membrilorú fundatorií ai Asociațiunii (Ex. Nr. 40 și 48/1890).

— Fiindú că acțiunile din cestiune ale cassei de păstrare din Abrudú representá în valórea lorú nominalá suma, pe care, conformú §-lui 6 din statute, are să o depuná acela, care vrea să deviná membru fundatorú alú Asociațiunii, și fiindú că acțiunile indigitate aducú venitulú cerutú în același § pt. 2, cererea d-luí B. Bașota se încuviințézá intru tóte cu aceea însă, că înainté de a 'i se retrimite acțiunea cerutá, d-lú Bașota să fiá invitatú a transcrie acțiile trimise în schimbú pe numele Asociațiunii, conformú statutelorú reuniunii, care le-a esmisú. Cu esoperarea transcrierii prin d-lú B. Bașota se însărcinézá cassarulú Asociațiunii, d-lú Gerasimú Candrea.

Nr. 20. Prin hárția sa dto 3 Martie a. c. d-lú B. P. Harșanú arată, că a luatú la cunoscința conclusulú comitetulú dto 25 Februarie a. c. Nr. 35 relativú la procesulú cu d-na Z. Romanú din Fágárașú, atrage atenziunea comitetulú, că pentru evitarea esecutiunii să asemneze spesele procesuale, licuidate numitei dómne prin

sentența de sub Nr. 2740/1889, și cere să îi se înapoieze actele privitoare la sus numitul proces, pe cari le-a subșternut și scrisoarea sa dto. 22 Februarie a. c. (Ex. Nr. 42/1890).

— Spre știință. Spesele licuidate d-nei Zinca Romanu comitetul le va asemna îndată ce îi le va cere cel îndreptățit a le primi. Actele cerute de d-lu B. P. Harșană îi se înapoiează.

Nr. 21. D-lu M. Andreica, cassarulă despărțământului VI (Abrudă) prin hârtia dto 6 Martie a. c. trimite suma de 110 fl. înțrată ca taxe dela 21 membri ordinari ai Asociațiunii din acelă despărțământ, cu rugarea: să îi se cuitze primirea, ear numele membrilor, cari au solvită taxele, să fiă publicatū în fôia Asociațiunii. (Ex. Nr. 43/1890).

— Să adevăresce primirea sumei de fl. 110 trimisă de d-lu M. Andreica, cassariulă despărțământului VII (Abrudă) ca taxe dela 21 membri cu acea, că numele acestorū membri urmăză a fi publicatū la altū punctū alū protocolului de față.

Nr. 22. Se constată, că cu datulū 11 Martie a. c. sub Nr. 44 s'au îndrumatū direcțiunile despărțământelor, conformū hotăriri acestui comitetū dto 4 Octombree 1889, a încassa taxele restante pro 1889 de pe la membrii Asociațiunii. (Ex. Nr. 44/1890).

— Spre știință.

Nr. 23. Prin mandatul de plătire dto 16 Decembre 1889 Nr. 777/1887, prezentatū aici la 14 Martie a. c. oficiul de dare din Năsăudū ne cere dreptū competențe erariale 10% după suma de 1050 fl., care sumă constituie legatulū din rămasulū după fericitulū Gregoriū Hangea din Maierū. (Ex. Nr. 45/1890).

— Se constată, că pe cale presidială s'a înaintatū în terminulū legalū recursū în contra amintitei măsurări.

Nr. 24. D-lu Simeonū Popū, secretarulū despărțământului XVIII (Turda) prin hârtia dto 20 Martie a. c. Nr. 5 ne încunosciițază, din încredințarea subcomitetului din numitulū despărțământ, că în ședința aceluī subcomitetū dto. 15 Martie a. c. s'a primitū noua arondare a despărțământului Turda întocmai după cum e proiectată în elaboratulū acestui comitetū. (Ex. Nr. 49/1890).

— Spre știință. În meritulū hotăriri luate de subcomitetulū despărțământului XVIII (Turda) va întra acestū comitetū, după ce vorū fi înțratū deslușirile cerute relativū la proiectulū sēu de arondare dela tôte despărțământele Asociațiunii. Se constată, că cu datulū 10 Martie a. c. direcțiunile despărțământelor, cari nu s'au pronunțatū asupra numitulū proiectū, au fostū de nouă provocate a o face celū multū până la 15 Aprilie a. c.

Nr. 25. D-lu avocatū din Sibiiū, Ioanū Popa, transpune și pe anulū 1890 doi galbeni aședați ca medalionū, destinați a se premia cu ei femeī, cari vorū purta costume frumoșe originale romănesci cu ocașiunea adunărilorū generale ale Asociațiunei. (Ex. Nr. 50/1890).

— Spre sciință. Galbinii amintiți s'au transpusă spre păstrare la cassa Asociațiunei, avându a se face usă atât de aceștia, cât și de alți 2 galbini dați în anul trecut în același scop și de același domn, la proxima adunare generală.

Nr. 26. Casarul Asociațiunei, d-lă G. Candrea, prin hârtia dto. 26 Martie a. c. arată, că în urma mandatului dto. 4 Octombrie Nr. 227 a extradată avocatului Stefană Somody, ca îndreptățit, în prezența notariului publică din Sibiiă G. Zăgoni, pe lângă cuitantă în ordine timbrată, cauțiunea arhitectului C. W. Maetz constătoare din 3 scrisuri fonciare de ale institutului de credită fonciară din Sibiiă în suma totală de fl. 3000 (Ex. Nr. 51/1890).

— Spre sciință. Documentele de extradarea cauțiunii se alătură la actele privitoare la ridicarea edificiului școlăi.

Nr. 27. Președintele Asociațiunii, d-lă G. Barițiu, a donat pe sēma bibliotecăi Asociațiunii opulă sēă „Părți alese din Istoria Transilvaniei pe 200 de ană din urmă“, vol. I. și II. Sibiiă 1889—1890. Membrulă comitetului d-lă Z. Boiă a donată asemenea pe sēma bibliotecăi Asociațiunii opulă sēă „Cuvēntări funebrele și memoriale. Sibiiă 1889“.

— Cu mulțumită spre sciință.

Nr. 28. Aă întrată la comitetă taxe de membri dela:

Luca Ludovică în Alba-Iulia, Poruțiu Ioană în Budapesta, Sustai Nicolă în Brașov și Dr. G. Ilea în Baia de Crișă, câte 5 fl. pro 1890. Marcu Simionă în Cămpeni 5 fl. pro 1888, Părtilă Ioană în Poșaga super., Candrea Nicolă în Vidra, Candrea Mich. în Neagra, Nicola George în Arada, Gomboșă Iosifă în Vidra sup., Löwy Davidă în Cămpeni, Cotișelă Const. în Certege, Nicola Ioană în Arada, Papiu Alexandru în Bistra, Marcu Romulă în Bistra, Muntēnă Dumitru în Cămpeni, Nicola Petru în Vidra, Societatea Concordia în Buciumă, G. Sturza în Abrudă-sată, Șulută St. Pompiliu în Roșia, Jurchescu Terențiu în Abrudă, Tubuță Alexandru în Abrudă, Ciura Alexandru în Abrudă, Achimă Petru în Buciumă și Pinciă Ioană în Caransebeșă câte 5 fl. pro 1889, Macaveiă Alexandru în Buciumă-Șasa 10 fl. pro 1888 și 1889, Bașota B. în Abrudă 200 fl. (în acți), ca taxă de membru fundatoră.

— Spre sciință.

Sibiiă, d. u. s.

Dr. Il. Pușcariă m. p.
vice-președinte.

Dr. Ioană Crișiană m. p.
secretară II.

Verificarea acestui procesă verbală se încrede d-loră: Z. Boiă, Parteniă Cosma, și I. G. Popă.

S'a cetită și verificată, Sibiiă în 29 Martie 1890.

Zacharia Boiă m. p.

Parteniă Cosma m. p.

I. G. Popă m. p.

CONSEMNAREA

*contribuiriloră făcute în favorulă scôlei superiôre de fete a „Asoci-
țiunii transilvane“ pe còla d-luă Parteni u Cosma din 1 Ianuar:
până la ultima Iuniu 1889.*

Belle Janos, econ. în Dobra; Bagoly Samuelu, Constantinu Rișcută, econ. în Körösbánya; Ioană Judenu, econ. în Șopteriă; Zacharie Cornea, econ. în Silvașu-de-Câmpie câte 1 fl.; Ioană Dordea, econ. în Lómneșu; Maria Dejan, economă în Ocna; Constantinu Tôderu, econ. în Săcădate; Safta Todoru, econ. în Săcădate; Ioană Mahara, econ. în Săcădate; Petru Muțiu, econ. în Baia-de-Crișu; Carl Will, econ. în Aiudu câte 50 cr.; Otilia Adamoviciu, econ. în Baia-de-Crișu 1 fl.; Onu Buciu, econ. în Armeni 50 cr.; Istionu Paraschiv, economă în Fofelda; Maria Simtionu, economă în Sibiiu; Iosifă Bârsanu, econ. în Altina câte 1 fl.; Kovács György, econ. în Apa 50 cr.; Ioană Apay, econ. în Arayos-Megyes; Mitru Vășuțu, econ. în Borchidă; Mateiu Vila, econ. în Kémetemezô câte 1 fl.; Demeter Donka, Nuțiu Câmpenu, economi în Seini câte 50 cr.; George Cozma, econ. în Apa 1 fl.; Vékony Miklos, econ. în Cornetelu; Antonu Horodozky, econ. în Mediașu câte 50 cr.; Timoteiu Circa, econ. în Dicsô-Szt.-Márton; Michailu Krauz, econ. în Buzdă; Vladu Todorilă, econ. în Ponoru; Onisni Zete, econ. în Kis-Sikárlô; Antonie Bodie, econ. în Arayos-Megyes; Nuțiu Vereș, econ. în Nagy-Sikárlô; Maria Barbă, economă în Săcădate câte 1 fl.; Patrachie Tocaciă, econ. în Ațelu; Stefanu Costea, econ. în Hașagă; Samoilă Buciumanu, econ. Királypatak; Stefanu Goța, econ. în Bucerdea-vinosă; Bihari Zsigmond, econ. în Kutyalva câte 50 cr.; Bora Arpad, econ. în Sibiiu; Ioană Sibisanu, econ. în Ocna: Ioana Dicoiu, economă în Ocna; Ioană Kirr, econ. în Vingardă; Ioană Purcariu, econ. în Pocloși; Ioană Radu, econ. în Stenea; Isak Nusbächer, econ. în Deășu; Iosif Gruber, econ. în Clușu; Thomas Salmen, economi în Slémuică; Allmady Zsigmond, econ. în Sibiiu; Avramu Sâmputenu, econ. în Sz.-Akna; Aughelă Cioranu, econ. în Cărpiniș; Iosifă Câmpenu, econ. în Dobra; Iosifă Selistenu, econ. în Teiu; Ioană Bucuru, Neculae Găsită, economi în Hașfalău câte 1 fl.; Iosifă Crainică, econ. în Dobra 50 cr.; Georg Bartmus, econ. în Sibiiu; Petru Câmpenu, econ. în Ocna; Ioană Rusanu, econ. în Alba-Iulia; Spirer Hersch, econ. în Oșorhei; Neculae Suciă, econ. în N. Sink; Ioană Alămorenu, econ. în Magă câte 1 fl.; Andreas Schopf, Stefanu May, economi în Siibiă câte 50 cr.; Petru Gavozdea, Ioană Roșu, economi în Ocna; Ioană Popu, econ. în Rogna; Savu Mândrenu, econ. în Ocna; Barbosu Sava, econ. în Alvincz; Tittel Zsigmondné, propr.; Safta Popi, economă în Ocna; Francisca Reindl, economă în Alba-Iulia; Vasile Ionaș, econ. în Șaldorfă; Michailu Mildu, econ. în Martinsdorf; Katarina Weiss, economă în Sibiiu; câte 1 fl.; Iosifă Rodziewicz, econ. în Sibiiu; Ilie Vladu, econ. în Ocna; Ana Vașiu, economă în Ocna; Savu Albu, economi în Ocna câte 50 cr.

Îndreptare: În numărulă 2, la pag. 47, șirulă 13 din josă să se cetescă în locu de „plăcinte“ „plante“.